

Örülten,
mélyen

ALAN RICKMAN

Emma Thompson
előszavával **NAPLÓI**

Örülten,
mélyen

ALAN RICKMAN

Emma Thompson
előszavával **NAPLÓI**

KOSSUTH KIADÓ

A kiadás alapja:
Madly, Deeply – The Diaries of Alan Rickman
First published in Great Britain in 2022
by Canongate Books Ltd,
14 Hight Street, Edinburgh EH1 1TE

FORDÍTOTTA
Németh Dorottya

SZERKESZTETTE
Greff András
Winter Angéla

ISBN 978-963-544-857-9

Minden jog fenntartva

Copyright © The Estate of Alan Rickman 2022
Introduction and selections copyright © Alan Taylor 2022
Foreword copyright © Emma Thompson 2022
Hungarian edition © Kossuth Kiadó 2023
Hungarian translation © Németh Dorottya 2023
Cover photo © Greg Gorman / Contour by Getty Images

ELŐSZÓ

Az Alan halála utáni napokat leginkább az jellemezte, mennyi színész, költő, zenész, színműíró és rendező akarta kifejezni háláját mindazért a segítségért, amit nyújtott nekik.

Nemigen ismerek mást ebben a szakmában, aki több feltörekvő művészt pártfogolt, vagy több nagyszerű művészt beazonosított és felismert, mielőtt kiválóságuk nyilvánvalóvá vált volna. Az utóbbi időben bizony elég sokan elárulták, hogy nem volt elég bátorságuk személyesen köszönetet mondani ezért. Nehezen közelítették meg Alant.

Az én drága – hála istennek, tényleg ellentmondásos – barátomra jellemző ellentmondások közül talán ez volt a legérdekesebb: egyszerű volt rendkívül gondoskodó, és rendíthetetlenül távolságtartó.

És természetesen egyáltalán nem tartotta távol magát a dolgoktól. Mindig ijesztően jelen volt. A kifürkészhetetlenség részben védőpajzs volt számára. Ha bárki odafordult hozzá, és kifejezte háláját vagy akár csak feltett egy egyszerű kérdést, olyan kedves fogadtatásban részesült, amelyről azok, akik nem ismerték, nem is álmodtak volna. És persze nem volt rendíthetetlen nyugalma sem. Én például egészen elképesztő módon ki tudtam hozni a sodrából. Olyankor nem kímélt, és ez igen jól tett nekem.

Nagylelkű volt és provokatív. Veszélyes és vicces. Szexi és androgün. Férfias és különös. Lobbanékony és erőtlen. Finnyás és lezser.

Folytathatnám a sort. Biztos vagyok benne, hogy mindenki hozzá tudna még tenni valamit.

Volt benne valami végtelen bölcsesség. Ha magabiztosabb lett volna, és szóba jöhetett volna számára a korrumpálhatóság, feltehetően saját vallást alapít. Úgy gondolom, csalhatatlan ízlése volt, legyen szó kolbászról vagy lakberendezésről.

Nagylelkűsége felülmúlhatatlan volt, és mindig annyi időt áldozott az emberekre, hogy gyakran eltűnődtem, vajon alszik-e egyáltalán, vagy jut-e ideje önmagára.

Alannel kapcsolatban nemigen szokták használni a „vidám” szót. Amikor azonban igazán jókedvre derült, ő maga volt a megtestesült vidámság. Először, ahogy a pillanat közeledett, egy kis visszafogottság érződött benne, aztán hirtelen előrehajolt, felsőteste elfordult, és széles, pajkos vigyor jelent meg az arcán. Ezt néha artikulátlan hahotázás kísérte. Szinte úgy tűnt, mintha maga is meglepődött volna saját magán. Mindig fontos küldetésemnek tartottam, hogy ezeket a pillanatokat valahogy előidézzem.

Emlékszem, Imelda Staunton egyszer kis híján megölte Alant, amikor elmesélte neki azt a szerencsétlen történetet, amelynek főszereplője az anyám és némi hasis volt. Azelőtt és azután sem láttam őt soha így nevetni. Egy kicsit olyan volt, mintha figyelném, amint valaki a szfinxet csiklandozza.

Az egyik karácsonyi partin felakasztottam egy kis fagyöngyöt a lámpára. Ott tébláboltam alatta, és amikor megfordultam, láttam, hogy Alan közeledik felém. Reménykedve emeltem fel az állam. Alan mosolyogva hajolt oda hozzám, majd hirtelen megváltozott az arckifejezése. A szeme csillogott, az orrlyuka remegni kezdett. Felemelte a kezét, az arcomhoz nyúlt, és... kirántott az államból egy hosszú szőrszálat.

– Au! – kiáltottam.

– Szakállkezdemény – felelte, majd átnyújtotta a szőrszálat, és elvételt.

Alan ilyen volt. Soha nem lehetett tudni, hogy megcsókolja vagy kiborítja az embert. De mindig alig vártuk, mi következik.

A halállal az a baj, hogy semmi sem következik. Csak az marad, ami volt, és amiért szomorú szívvel is rendkívül hálás vagyok.

Az utolsó közös élményünk a kórházi szobájában lévő kislámpa dugójának kicserélése volt. Ez is éppen úgy történt, ahogy minden, amit valaha közösen csináltunk. Én megpróbáltam – Alan azt mondta, próbáljam másképp. Próbáltam, nem működött, úgyhogy ő következett. Én elvesztettem a türelmemet, elvettem tőle, és újra megpróbáltam, hiába. Mindketten idegesek lettünk. Aztán Alan szépen,

türelmesen újra szétszedte a dugót, és a megfelelő lyukba dugta a megfelelő drótokat. Én meg belecsavartam a csavarokat. Panaszkodtunk, milyen hülyeség az egész. Aztán ittunk egy csésze teát. Legalább fél órát elszöszmötöltünk vele. Később Alan megjegyezte: „Hát, jó, hogy nem lettem villanyszerelő.”

Nagyon szomorú vagyok, hogy Alan elment, de ez a napló nagyon sok mindent visszahoz abból, amire emlékszem vele kapcsolatban – benne van a kedvesség, amiről beszéltem, a nagylelkősége, mások támogatása, kíméletlenül kritikus megnyilvánulásai, intelligenciája, humora.

Alan nagyszerű szövetséges volt. Az életben, a művészetben, a politikában egyaránt. Minden tekintetben tökéletesen megbíztam benne.

Mindenekfelett azonban ritka, kivételes emberi lény volt, és nem igen lesz hozzá hasonló.

Emma Thompson

BEVEZETŐ

A mozikedvelők először 1988-ban láthatták Alan Rickmant a *Drágán add az életed!* című akciófilmben. Negyvenkét éves korában, hollywoodi mércével mérve aggastyánként kapta meg a német származású terrorista, Hans Gruber szerepét, aki elfoglal egy Los Angeles-i felhőkarcolót és túszoikat is ejt. Eddig nincs is benne semmi különös; a filmet szerény várakozás előzte meg, az első kritikák is vegyesek voltak. Mindez azonban nem akadályozta meg, hogy elsőprő népszerűsége tegyen szert a moziba járók körében. A hír szájhagyomány útján terjedt tovább. Bruce Willis egy New York-i rendőrtisztet alakít a filmben, aki Gruber végzete lesz. A *Drágán add az életed!* az egész világon felhívta a figyelmet a tehetséges Mr. Rickmanre, aki egy pszichopata nemtörődömségét vitte bele a szerepbe, és ezzel ellopta a show-t. Óriási sikert aratott. Ahogy a *New Yorker* egyik kritikusa később megjegyezte, Gruber „kedveli a szép öltönyöket, magazinokat olvas, és rosszul idézi Plutarkhoszt. Soha senki nem nézett még ki ilyen zseniálisan unottnak, amikor kilő egy sorozatot a géppisztolyából, vagy kivégez egy túszt. Mintha Rickman Gruberében ott lenne az a különös fatalizmus, amely szinte végig predesztinálja a vesztségre és végül a bekövetkező halálra.”

Lord Byron jegyezte meg egyszer gúnyosan, hogy miután kiadták a *Childe Harold* című versét, egy reggel arra ébredt, hogy híres lett. Ugyanezt mondhatjuk el Alan Rickmanról és a *Drágán add az életed!*-ről is. Korábban karrierje Nagy-Britanniához kötötte, jelesül a Royal Shakespeare Company színésze volt. Itt ért el nagyobb sikereket, például 1985-ben a *Veszédelmes viszonyok* című darabban. 1982-ben már feltűnt a BBC-n is Anthony Trollope Barchester-regényeinek filmadaptációjában. Tökéletes választás volt a hajbókoló, képmutató, visszataszító mosolyú Obadiah Slope tiszteletes szerepére, és megbizonyított

ta, hogy a képernyőn épp annyira otthonosan mozog, mint a színpadon. A nemzetközi hírnév talán váratott magára, de kétség sem fért hozzá, hogy előbb-utóbb eléri Alant.

Olyan hanggal áldotta meg a sors, amely még a tőzsdei híreket is csábítóvá tudta volna tenni, és hipnotikusan nyugodt beszédtempója alapján is egyértelmű volt, hogy Alannek természet adta tehetsége van a színészet iránt. Számára ez inkább hivatás, mint szakma volt. Bosszantották azok, akik lebecsülték a színészetet, és csodálta azokat, akik az életüket szentelték neki. Ahogy azt naplója is bizonyítja, a színészet nem csupán eszköz a valóságtól való elmenekülésre – ami persze önmagában is bámulatos –, hanem kapu az ember lényegének megértése felé vezető úton.

Eredetileg azonban nem így akarta keresni a kenyerét. Alan Sydney Patrick Rickman 1946-ban született a londoni Acton nevű munkásnegyedben négy gyermek közül másodikként – a családban három fiút és egy lányt neveltek. Apja, Bernard gyári munkás; Alan nyolcéves volt, amikor meghalt. Ezáltal a család fenntartása és a gyerekek felnevelése édesanyjára, a telefonközpontosként dolgozó Margaretre maradt. Alan a helyi általános iskolába járt (Latymer Upper), ahova Hugh Grant és Mel Smith is.

Rima Hortont tizenhat éves korában ismerte meg, a lány egy évvel volt fiatalabb nála. Mindketten kedvelték az amatőr színjátszást. Sok éven át voltak barátok, majd 1970 körül lettek egy pár, és Alan haláláig együtt maradtak. 2012-ben házasodtak össze.

A középiskola után Alan a Chelsea-i Művészeti és Formatervezési Főiskolán tanult, majd 1968-ban diplomázott. Néhány évig tervezőgrafikusként dolgozott, majd elnyert egy ösztöndíjat a Royal Academy of Dramatic Art (RADA, Királyi Színművészeti Akadémia) intézetébe. Itt vált az egyik legkiválóbb hallgatóvá, itt dőlt el a sorsa. Ahogy 1974-ben maga is írta: „A jó színészet mindig akkora erővel sújt le a közönségre, mint egy jól becélzott bomba – az ember az adott pillanatban csak a robbanás vagy robbanások szelét érzékeli –, később aztán felmérheti a károkat, és elgondolkodhat azon, hogy készül az a bomba.”

Alan repertoárszínházakban dolgozott Sheffieldben, Birminghamban, Nottinghamban és Glasgow-ban, ahol tökéletesíthette mester-

ségbeli tudását és tapasztalatot szerezhette. Ez volt számára az élet iskolája, olyan erős alap, amelyre később is mindig építhetett. Ezenkívül azt is jelentette, hogy amikor sztár lett belőle, akkor sem veszítette el a kapcsolatot a gyökereivel, és mindig megmaradt a realitásérzéke. A *Drágán add az életed!* után egyfolytában keresték szerepekkel. Először jött a *Robin Hood, a tolvajok fejedelme*, amelyben felejthetetlen alakítást nyújtott Nottingham seriffjeként: „Nincs tovább ingyenkoszt a nincsteléneknek, nincs többé méltányos bánásmód, és idén nincs kárócsóny.”

Mindig figyelt arra, hogy ne skatulyázzák be, különösen ne a gonosz szerepébe, így következő alakítását – Juliet Stevenson oldalán – a *Szívből, igazán* című romantikus komédiában élvezhette a közönség. Juliet egyike volt azon színésznőknek, akiket Alan közeli barátként tartott számon. 1995-ben játszott a *Várva várt nagy kaland* című filmben (Beryl Bainbridge regényének adaptációjában), majd az *Értelem és érzelem* című klasszikus Jane Austen-regény filmes változatában, amelynek forgatókönyvét Emma Thompson írta. A *Galaxy Quest* – *Galaktikus küldetésben* – egy azóta kultfilmmé vált Star Trek-paródiában – földönkívülit játszott, míg a *Dogma* című moziban az Isten képviselőjében eljáró angyal bőrébe bújt. Alan sokoldalú színész volt. Szerepeinek sora is ezt bizonyítja: Raszputyin, Franz Anton Mesmer, Éamon de Valera és Hilly Kristal, a legendás New York-i punk-rock klub, a CBGB tulajdonosa. Az új évszázad első évtizedét elsősorban a *Harry Potter*-filmek töltötték ki, összesen nyolc rész készült a regénysorozatból. Alan játszotta Perselus Piton, a híresen mogorva, de gyors észjárású professzor szerepét, amely eggyé vált a nevével, és amelynek köszönhetően egyre bővülő rajongótáborának átlagéletkora is csökkent. Amikor a nyolcéves unokám megtudta, hogy Alan naplóját szerkesztem, kellőképp – és tőle szokatlan módon – le volt nyűgözve.

Ahogy a napló is mutatja, Alan szívesen tesztelte önmagát, és ritkán választotta a könnyebbik utat. Magasra tette a lécet, és ha ostobák kerültek az útjába, jól nevelt maradt – de fogcsikorgatva. Önmagától is épp olyan sokat követelt, mint másoktól. Példa erre a Nemzeti Színház 1998-as *Antonius és Kleopátrája* Helen Mirrennel. Helen a Nílus igéző királynője, Alan pedig az ő fülig szerelmes, megrészegett udvarlója volt. Rendezőként is kipróbálta magát. Sharman Macdonald

Téli vendég című munkáját állította színpadra, majd rendezte a belőle készült filmet is. Ezekre a munkáira volt talán a legbüszkébb. *A My Name Is Rachel Corrie* (A nevem Rachel Corrie) hasonló csúcspont lett a karrierjében. A szöveg a darab címében szereplő hősnő leveleiből és naplójából készült. Rachelt egy izraeli páncélozott buldózer táposta halálra, miközben a lány társaival a palesztin otthonok lerombolása ellen tiltakozott. Az előadást, amelynek szöveggönyvét Alan Katharine Vinerrel együtt írta meg, azon az estén „halasztották el”, amelyen játszani kezdték volna New Yorkban – mivel ráfogták, hogy Izrael-ellenes. A vádat Alan vehemensen tagadta. A XIV. Lajos (Alan) udvarában dolgozó kertész (Kate Winslet) története *A virág románca* című filmben kevesebb vitát kavart. Ez a mozi hosszú vajúdás után végül 2014-ben jött ki.

Ha végigtekintünk ezeken a szerepeken, talán úgy gondolhatnánk, hogy Alan munka iránti elkötelezettsége minden mást háttérbe szorított. Ez távolról sem igaz. Alan a családját és a barátait is nagy becsben tartotta, és mindenki tudta, mennyire kedveli a társaságot, milyen kedves, becsületes és nagylelkű. Ha bárki megpróbálta volna kifizetni a vacsoraszámlát, Alan gyakran csak két szóval utasította el az illetőt: „Harry” és „Potter”. Alig volt nap, amikor ne étteremben vacsoráztott volna. Ha nem volt éppen Londonban, gyakran New Yorkban tartózkodott, ahol lakást tartottak fenn Rimával. A toszkán Campagnaticóban szintén otthonosan érezték magukat felújított házukban. Kedvelt nyaralóhelyük volt Dél-Afrika és a Karib-tenger is. Ha maga épp nem játszott, Alan szívesen járt a kollégái előadásaira. Szokásává vált jegyzetelni, majd tanácsot adni a színésznek, amit az legtöbbször a jobbtás szándékát tisztelve fogadott.

Brian Cox mesélte, hogy amikor 1980-ban *Zola Thérèse Raquin* című regényének televíziós adaptációjában játszott, Alan azt mondta neki egyszer, hogy „meglehetősen lassan reagál a végszavakra”. Mire Cox így válaszolt: „Alan, van fogalmad róla, mennyi ideig tartott, amíg ezt elmondtad? És engem hívsz lassúnak?! Te vagy a mester ebben!”

Sok ilyen példa van, de látnunk kell, hogy az Alanben munkálkodó szeretet is nagy volt. Nem szabad elfelejtenünk, hogy amikor a naplóban kritikával illeti a barátait, mindig a szeretet vezérli. Mi több,

biztosak lehetünk abban is, hogy amit leírt, azt mindenkinek a szemébe is mondta.

Nem tudjuk, miért vezetett naplót. Sokféle naplóformát ismerünk, és az élet eseményeinek megörökítésére is sokféle ok létezik. Vannak, akik eget rengetően fontos eseményeket akarnak rögzíteni, mások inkább a nyilvánvalónak tűnő, hétköznapi részleteket tartják fontosnak, amelyek jelentősége az idő múlásával egyenes arányban nő. Nem tudjuk, Alan akarta volna-e, hogy kiadják a naplóját, de azt igen, hogy kapott felkérést könyvírásra, amelynek alapját a naplóban rögzített információk nyújthatták volna. Amit viszont tudunk, hogy amint elkezdte írni a naplót, függővé vált. 1972 óta tartott magánál noteszt, amelybe a találkozók, megbeszélések, évfordulók, premierek időpontját és a címetek jegyezte fel. Ezekből huszonegy maradt meg. 1992-ben sokkal átfogóbb beszámolókat kezdett vezetni az életéről és a munkájáról – ehhez a helyi papírboltban vásárolt naplókat, amelyekben naponta egy oldal állt rendelkezésére. Ezekből 26 van, közülük többet is gyönyörű színekkel illusztrált. Van még egy másik notesz is, amelyet az 1970-es évek közepétől az 1980-as évek közepéig vezetett, és amelybe időnként, ha úgy érezte, beleírt. Az utolsó naplóbejegyzése 2015. december 12-én született, amikor már tudta, hogy nem sok van hátra az életéből.

A *Őrünten, mélyen* körülbelül egymillió karakterből áll. Azt meséli el, milyen volt a világ egyik legünnepeltebb és legcsodáltabb színészeként élni közvetlenül a harmadik évezred beköszönte előtt és után. Vannak benne magasztalók és mélységek, ragyogó és elmarasztaló kritikák, előadások, amelyek sok örömet hoztak, és olyanok is, amelyekben, ami csak létezett, balul sült el. A taps és az újrázás után Alan rendszerint elvonult a kedvenc éjszakai törzshelyére. A barátok és a színésztársak között leeresztett, és végiggondolta az éppen véget ért és a még eljövendő előadásokat. Amikor ezt a könyvet olvasgatjuk, olyan közel kerülünk hozzá, amennyire csak lehetséges, és találkozhatunk az igazi Alan Rickmannel. Nagy megtiszteltetés és kiváltság a társaságában időzni egy kicsit.

Alan Taylor

1993

PATRICK CAULFIELD – RICHARD WILSON – TÓVIDÉK –
SUSSEX RÁDIÓ – BERLIN – RIVERSIDE STÚDIÓ – MESMER –
PETER SELLARS ÉS A PERZSÁK, SALZBURG – NEIL KINNOCK –
BÉCS – STEVE REICH – A SZERELEM HULLÁMHOSSZÁN – BÉCS –
MESMER – BERLIN – MAGYARORSZÁG – PÁRIZS – MŰVÉSZEK
FELVONULÁSA – FELIX-DÍJ – KARIB-TENGER

június 13.

Kellemes, örömteli foglalatosság: ételt készíteni a barátainknak.
Délután 1 óra – Michael G., Christopher* és Laura Hampton,
Danny & Leila Webb, Jane és Mark, valamint Rima és Lily.

Kisütött a nap, és kicsődültünk a kertbe.

június 20.

Patrick Caulfield [angol festő] azt mondja, hogy gyűlöli a festést, de
ezzel keresi a kenyerét. „Rettenetes, hogy be kell mennem abba a kis
szobába. Muszáj valamit csinálni. Nem számít, mit. Csak épp valamit.”

június 21.

Hazaértem, bekapcsoltam a tévét. A BBC 2-es csatornán Pina
Bausch.** Erről van szó! (Miután olvastam egy másik cikket a *The Face*
magazinban a felkapott, fiatal celebekről.) Annyi elegáns, eltökélt
őszinteség van abban a nőben. És Robert Lepage*** tiszteleg előtte.
Természetesen.

* Christopher Hampton (1946–), angol dráma- és forgatókönyvíró, filmrendező
és felesége, Laura.

** Német táncművész-koreográfus (1940–2009).

*** Kanadai színműíró (1957–).

június 23.

12 óra körül Midland Bank, megbeszélés egy esetleges házvásárlásról. 1 óra körül David Coppard [A. R. könyvelője] – filmek, adók, megbeszélések, költségek. Hogy tudja megőrizni a sármját?

4 körül Belinda Lang és [férje] Hugh Fraser – Lily születésnapja. De Lily beteg. Szemmel láthatóan felbosszantottam Elaine Paige-et* a parlamenti választások napján. Megint a szokásos kegyetlenségem.

június 24.

Befejeztem Christopher Hampton *Nostramo* című forgatókönyvét. Hogy lehet azt a könyvet belezsúfolni egy filmbe? Talán van neki... Nem tudom.

Dél előtt telefonok. Milyen kevés a valódi beszélgetés! Az ember leginkább csak mozgó célpont a másíknak.

12-kor edzés. Nem vagyok biztos ebben a dologban...

4-kor elvittem Anyát a Goldsbrough Apartmentsbe. Bátor lélek. Úgy érzem, rá akarom beszélni. Feltehetően nem ez az igazi megoldás.

június 25.

→ Az edzőterem.

Ez kemény munka.

Délután beszéltem Christopherrel a *Nostrómóról*, az *Alkony sugárút*-ról – Andrew Lloyd-Webbernek pár napja könnyes volt a szeme. „Csúszok 6 hónapot, és elhozom Hal Prince-t.” Trevor Nunn azt mondja, 30 másodperces dialógus kellene ebbe a jelenetbe. „Miről?” „Mindegy.”

június 26.

Este 6-kor Coliseum. *Macbeth*... Az argentin fasizmus és a *Dr. Finlay's Casebook* (Dr. Finlay naplói) [tévésorozat] fura keveréke.

Peter Jonas,** David Pountney [operarendező] & Mark Elder [karnagy] búcsúzik [az Angol Nemzeti Operától]. Erről a világról nem sokat tudok. A fanatikusan tapsoló toryk között ültem. Jonas beszédet mondott a művészetekről és a Nemzeti Egészségügyi Szolgálatról. Éljjenezni akartam. A közönség csendben maradt. Az egyet nem értés csendje.

* Angol musicalszínésznő.

** Brit művészeti menedzser és operaigazgató (1946–2020).

június 28.

Versenyfutás az idővel. Ebéd előtt forgatókönyv-olvasás Belindával és Hughval. El voltak keseredve, mert a dadusuk felmondott, de rá jellemző módon Belinda finom ebédet varázsolt az asztalra; makulátlan, pontos, bár csak fél 12-kor mondták neki, hogy nem 1-kor, hanem fél 1-kor van ebéd. Betegeskedett, és járt a stúdióban is, mégis fantasztikusan nézett ki.

10:30 *A szerelmem hullámbosszán* – a felénél az az érzésem, hogy „játszottam ebben a filmben”.*

július 1.

Vacsora Richard Wilsonnal – fantasztikus ételek a L'Accentóban. Van, ami biztos.

Carol Todd** telefonált... Lassan alakul a dolog a Riverside-dal.

Roger*** hívott. Fogalmazzunk úgy, hogy nem túl derülátó.

július 2.

Hajnali 3:40. Felébredek. Próbálok egy értelmes, megnevezhető érzést találni, ami miatt álmatlanul hánykolódom. Álomban éjszaka botorkáltam végig a folyosón, és a sötétben próbáltam kítapogatni a környezetet – ajtókat, amelyeknek zárva kellett volna lenniük.

(*Nota bene!* ezt meg kell mutatni a legközelebbi konyhapszichiáternek!)

július 4.

Délelőtt kocsival a Tóvidéken át Ruskin házába.

5 óra körül komppal vissza a tavon át.

6:58 Euston.

Tényleg jó volt újra látni Roger és Charlotte Glossopot**** és két csodálatos, kedves gyereket.

Igazán nagylelkűen, egyszerű és nyitott szívvel állnak a munkához és az élethez. Semmi álságosság vagy önzés. Felépítettek egy álmot, és

* Nem játszott.

** Amerikai színésznő.

*** Roger Spottiswoode (1945–), kanadai-angol filmrendező.

**** Roger Glossop és felesége, Charlotte Scott, a bownessi Old Laundry Színház tulajdonosai.

most abban élnek. És másoknak is juttatnak belőle. Micsoda gyógyító ereje van ennek a héten történt sok suskus után!

július 5.

12 óra Megérkezik Juliet Stevenson* – elvesztette a kulcsait, képtelen volt elérni embereket telefonon stb. –, egyszóval késett, mint mindig.

De nagyon szórakoztató két ilyen fényes csillaggal dolgozni.

Juliet kocsiját természetesen lelakatolták.

július 6.

3:30 Interjú a sussexi rádióknak – ezért nem akarok többé ilyesmit csinálni. Valaki, aki „paddynek”*** hívja az íreket, és úgy gondolja, hogy a brit színházat az egyszemélyes műsorok mentik meg.

július 8.

3:30 repülés Berlinbe.

A gépen Lance-szel [W. Reynolds, producer] utazom. Wieland [Schulz-Keil producer] visz el kocsival a szállodába, majd az étterembe – nem engedhetem ki őket a markomból; addig ütöm a vasat, amíg alá nem írják.

július 9.

Próba Birgittel [Hutter, jelmeztervező] – angyali teremtés, azonnal tele van jó ötletekkel. A parókákat és a sminket kell megnézni.

5:05 repülés Londonba.

7 körül – forgatókönyv Mary Elizabeth Mastrantoniónak és Pat O’Connornak;*** de valamilyen különös okból egy hétre elutaztak Írországba (nemrég értek csak ide).

július 14.

Néha úgy tűnik, meg van írva a csillagokban, hogy egyes napok nyugalmasak, mások meg őrjítők.

David reggel 9-kor hoz egy könyvespolcot, és megjavít egy szekrényt. Steve eljön, hogy megszerelje a lemezjátszót, Janet érkezik taka-

* Angol színésznő (1956–).

** Idegengyűlöletből fakadó, sértő angol szleng az írekre.

*** Ír színházi rendező (1943–).

rítani, Ruby [Wax] pedig azért keres fel, hogy megmutasson pár kivágottnak jelölést. A telefon csak csöng és csöng szakadatlanul.

Nem ma van a Riverside-ebéd? Nem is ebéd, hanem vacsora. Elolvastam Rudkin* forgatókönyvét? Elmehetünk Stroudba? Ki tud jönni, és ki nem?

Este 8 óra – késő esti vacsora Louise Krakowerrel [filmrendező].

9:50 *Idétlen időkig*.

Majdnem. Nem éri el Caprát. De megkönnyebbülés.

július 15.

A nap, amelyben utunk a riverside-i kavaráshoz vezetett. És amelyen este 7 órakor eldőlt az ajánlat sorsa. Jane [Hackworth-Young] elcseszte, vagy átvert minket, de nagyon. Mi van emögött? Ha kiderül, hogy Jules Wright keze van a dologban, akkor én verem át *öt* minden létező palánkon.**

július 16.

Ami a Riverside-ot illeti, várakozunk. Ahogy a *Mesmerre* is.

Azt hiszem, Deborah Warnernek*** van igaza. Csak azt csináld, amit akarsz, légy különleges, önálló entitás – akkor meghívznak Salzburgba és Bruno Ganzhoz. 200 statiszta és öt ló a *Coriolanus*ban.

* David Rudkin (1936–), angol dráma- és forgatókönyvíró.

** 1993 nyarán Alan, Thelma Holt színházi producer és Catherine Bailey filmproducer, akit még a RADA-ból (Royal Academy of Dramatic Art, színészképző) ismert, megpróbálta átvenni a pénzügyi nehézségekkel küszködő nyugat-londoni Riverside stúdió irányítását. Hármuk közül Alan volt a legismertebb, ezért vele foglalkozott a média az ügy kapcsán. Jules Wright ausztrál színházi befektető, a Women's Playhouse Trust vezetője és a Riverside vezetőségének tagja szintén benyújtotta ajánlatát. A *Time Out* magazin szerint felajánlották neki a művészeti vezető pozícióját. A *Rivergate* néven ismertté vált konfliktus egyre inkább elmérgesedett. Alan és Wright személyesen is találkozott emiatt 1993. november 28-án. Végül Alan és társai ambiciózus ajánlatát visszadobták, Wright visszavonta a sajátját, és a Riverside stúdió művészeti központ igazgatójának William Burdett-Coutts neveztek ki, aki az Edinburgh-i Fringe Fesztiválnak is helyet adó rendezvényközpont vezetőjeként szerzett ismertséget. Burdett-Coutts huszonegy éven át maradt ebben a pozícióban.

*** Angol színházi rendező (1959–).

július 18.

Amikor hazaérek, az üzenetrögzítőt meghallgatva arról értesülök, hogy Jules Wright kapta meg a Riverside-ot, aztán felhív Roger Spottiswoode, és elmondja a legújabb rémtörténeteket a *Mesmerrel** kapcsolatban. Ez valami próbatétel? Mire következtessen az ember a Riverside-ügyből? Ezt nem mérgesen kérdezem – még nem vagyok mérges, a düh majd később jön, amikor megtudunk valami kínosat –, csak le vagyok bénulva attól, hogy ebben az országban milyen végtelen előnyöket élvez a középster.

július 19.

A nap nagy része telefonálgatással telik.

Úgy tűnik, mégiscsak lesz valami a *Mesmer*ből. Küldtek egy csekket – alá van írva? Rosszul van rajta a nevem? Valami tuti van vele, ami miatt késni fog a kifizetés.

Jules Wrighté a Riverside, vagy mégsem, vagy mégis? Átvágtak minket? Talán mégsem. Vajon [Jane] H.-Y. áruló, vagy maga is csak a körülmények áldozata? A lényeg az, hogy nem mi kaptuk meg, ha bár nem is tudjuk, van-e egyáltalán pénz a működtetésére.

július 20.

Ma talán véget értek a nehézségek, és azt hiszem, itt, a sok szar közepén ezért hálás vagyok.

Malcolm és Sweet Pea [Thelma Holt asszisztense] nagyon ügyesen és odafigyelve dolgozott. Megható volt. Ha a szemükbe mondanám, nevetnének.

Valahogy mostanra végeztünk mindezzel – a sok levéllel, amelyben név szerint nem szerepel Jules Wright. Aztán Thelma visszajött, és a helyiség megtelt emberséggel és jókedvvel.

Hazaérve felfedeztem, hogy J. W. ajánlata mindössze 4 oldalas. „Lezsírozták” – közli Rima azonnal. A magabiztossága időnként nagyon vicces.

* A *Mesmer* című filmet Roger Spottiswoode rendezte, a forgatókönyvet Dennis Potter írta, a film zenéjét Michael Nyman szerezte. A történet egy 18. századi, saját útját járó orvosról, Franz Anton Mesmerről szól, aki rendhagyó módon az állatok mágnesességét használta fel a gyógyításban.

Fél 11 körül – Billboard Cafe. Juliet [Stevenson], Mary McGwan, Lindsay Duncan és [a férje] Hilton McRae. Elmondom nekik a napi tényeket, és ettől erősek és céltudatosak leszünk. Meglátjuk, meglátjuk, meglátjuk.

A *Mesmer* karrierje hirtelen repülőrajtot vesz. Faxok, telefonhívások, ígéretetek, igények, folyamodványok. Kérdések. Válaszok valahogy nincsenek. Ráadásul 50 000 fontot ajánlanak hetente, ha beszállok a West End *Slice of Sat Night** című előadásába. ŐRÜLET, ŐRÜLET, ŐRÜLET.

július 21.

Újabb hívások.

Válaszlevelek írása.

Thelma bekeményített.

A *Time Out* tovább nyomoz.

Michael Owen** kihátrál.

Andreas [A. R. személyi edzője] mutat egy fárasztó új gyakorlatsort az edzőteremben.

július 22.

Edzés után elviszem Arwent ebédelni – a Café Tempo a King's Roadon. Fel sem tűnik, hogy nekem milyen könnyű, neki pedig milyen nehéz felmenni a lépcsőn. A kép, amikor arccal lefelé hever a taxi padlóján, sokáig megmarad majd az emlékezetünkben. Hála istennek Arwen, én és a sofőr is tudunk ezen nevetni.

július 23.

Napló – furcsa szerzet. Az embereket a nevük kezdőbetűi alapján kell emlegetnem. Csak megjegyzem: J. W. = Jules Wright; veszélyes, manipulatív személy.

július 26.

És a Riverside ügye tovább forttyog a fazékban...

J. W. egyik barátja levelet írt a *Standard*nek. A gépen megírom a választ. Ami megmutatja, milyen gyorsan el lehet végezni a dolgot. Fel-

* *A Slice of Saturday Night* (Egy csepp szombat este), a Heather fivérek musicalje.

** Az *Evening Standard* napilap művészeti szerkesztője.

merül a lehetősége, hogy láthatom Peter Sellars* produkcióját, a *Perzsákat*. Váratlan „igen”, néhány telefon, és már kint is vagyok a táskámmal együtt, és indulok tovább. Salzburgba.

A Heathrow-ra vezető út nagyon jó.

Aztán jön München és egy hipermodern repülőtér. 100 mérföld hosszú folyosó, majd egy sofőr. 100 fonttal később megérkezem Salzburgba, ahol láthatom a *Perzsák* utolsó fél óráját. Gondolatban minden másodpercét lefotózom, hogy megmaradjon. Fifi [Fiona Shaw] is ott van a végén. Mindig örülök, ha találkozunk. Ő maga egy hatalmas életigenlés.

július 27.

A Festspielhausban megy a *Coriolanus*. Észvesztő helyszín. Hildegard** modellje teljes – elképesztő méretek. Hirtelen vágyat érzek rá, hogy játsszak benne. És a 3. sorban ülve úgy is érezzük, hogy benne vagyunk. 200 statiszta, lovak, lángnyelvek; monumentális, de kétértelmű is egyszerre. Bruno Ganz az én emberem. Olyan, mintha nem is színész lenne. A partin megismerkedem vele. Félénk, udvarias, csendes, apró. Természetesen. Peter Stein*** viszont egész más tészta. Ahogy Deborah is megtapasztalta. Bátor produkció. Gyáva közönség.

Július 28.

Deborah és Fiona Shaw magukra találtak. De mégis érezni egy kis pánikot – vajon mit kezdenek vele? Történetek keringenek arról, amikor Stein rámenőssége összezapott Deborah önelégültségével.

Keserves az étel – bratwurst, krumpli, káposzta van ebédre. Mozart Múzeum – a hangszeréken játszó lány úgy tesz, mintha törné a franciát, aztán meglep minket azzal, hogy mennyire *jól* beszéli a nyelvet. És az angolt is.

Fifit és Deborah-t a színházban találtam meg. Teáztunk. F. aggódott a *Hamlet*, a filmes karrierje, az ügynökünk és a Nemzeti Színházban soron következő darabja miatt. Értem, mi táplálja az aggodalmait,

* Amerikai színházi rendező (1957–).

** Hildegard Bechtler (1951–), német díszlet- és jelmeztervező, Bill Paterson felesége.

*** Német színházi rendező (1937–).

de micsoda elpazarlása ez a benne lévő rendkívüli energiáinak! A gépen erről és még sok másról beszélgettem Catherine Bailey-vel. Figyelemre méltó nő. Nem rejti véka alá a véleményét, ugyanakkor csupa szív ember. Újra otthon. Tényleg megtörtént ez az egész?

július 29.

Otthon újra a *Time Out* és az *Evening Standard* cikkei várnak. Mind feltöltenek energiával és koncentrációval. Ha minden energiát át lehetne juttatni a túlsó partra, az nagyszerű lenne. Micsoda balgaság!

Jurassic Park – mi a fene ez a cselekmény? A dinók szuperek.

Este 8-kor a *Lust* (Kéj) Denis Lawsonnal. Az 1974-es *Lock Up Your Daughters* (Zárjátok el lányaitokat!) jut róla az eszembe. De ezt még kevésbé rendezték meg.

július 30.

Beszéltem Stephen Tate-tel a *The Observer*től. Miután újságírókkal beszélek, mindig kényelmetlenül érzem magam. Egy kicsit azokhoz a törzsi emberekhez tudom hasonlítani magam, akik nem akarják, hogy lefényképezzék őket, mert akkor elrabolják a lelküket. De ma erős a kísértés, hogy összecsapjak a végzettel.

július 31.

Arra ébredtem, hogy álmomban egy távoli házikóba megyünk Rimával egy hétre nyaralni. Hogy odajussunk, először egy sáros mezőn át kell elérnünk egy tanyasi házig. Jobbra valamiféle tyúkól áll. Az a feladatunk, hogy lezavarjuk a tyúkokat arról a matracról, amin szaladgálnak, aztán lerázzuk, és elvigyük a házikóhoz. Amikor közelebb megyünk, halljuk, hogy valaki mintha szexelés után nevetgélne. Bekukucskálunk. A szalmán két 75 év körüli ember ruhában, a tojások és a tyúkok között heverve vigyorog.

Dolgozom Tara Hugo amerikai énekes-színésszel a New York-i premierje előtt. Szeretem az ilyen jellegű, átformáló munkákat – vagy talán azt, hogy egy kiváló tehetségre jobban ráirányíthatom a reflektorfényt. Mindenesetre az egész rejtély marad előttem. Honnan jön az intuíció? Valamennyi idővel megszerezhető, de a nagy része olyan ajándék, amelynek eredete ködbe vész.

augusztus 1.

A Riverside-riport megjelenik a *The Observer*-ben – az igénytelen újságírásnak köszönhetően a lényeg sokkal tompább megfogalmazást kap, mint kellene.

augusztus 3.

10:30 Az ICM-be [tehetséggondozó ügynökség] megyek, hogy aláírom a szerződés vázlatát. Bárcsak a józan ész vezérelné ezeket a dolgokat – zavarba jövök, ha arra gondolok, hogy milyen dolgokat kell megvitatni: mekkora az ember neve, fizetik-e a mosodát, hány üveg Evian ásványvíz jár és a többi és a többi, a fenébe! Persze, ha megpróbálnak lehúzni...

Aztán elmegyek Rimával vásárolni a jamaicai útja előtt. Mindenfélével megetetem, sok kávéét iszom, és nagyon jól érezzük magunkat Knightsbridge-ben.

augusztus 5.

Kristin Milward [A. R. régi barátja még a RADA-ról] jön ebédre. Úgy gondolom, ideje lenne egy drasztikus lépésnek. Ha nincs csodaszer, akkor talán egy másik országban kellene dolgoznia. Anglia nem ismeri fel és nem ismeri el a képességeit.

augusztus 8.

Otthon megnézem a *Kinnock* utolsó részét. Neilnek* nincs igaza, amikor kudarcnak érzi. Az ösztöneim azt súgták, hogy veszíteni fog az április 9-i választáson, de azt is tudom, hogy ebben az országban mérhetetlen lelki hitványság vert gyökeret, és bár nem mondják ki, nem hajlandók mások gondjaival foglalkozni. Felborult az egyensúly, és ennél többet már nem tehetett. A legnagyobb személyes áldozattal lehetővé tette, hogy mások nyerjenek.

Livingstone,** Skinner*** és a többiek azért tévednek, mert őket egész életükben annyira felemésztette a politika, hogy nem igazán érzékelik a valós helyzetet. A profizmusuk miatt elvesztették kapcsolatukat az ártatlanságukkal.

* Neil Kinnock (1942–), a brit munkáspárt jelentős politikusa.

** Ken Livingstone (1945–), brit politikus.

*** Dennis Skinner (1932–), csaknem fél évszázadon át volt a brit parlament tagja.

augusztus 9.

Délután 4-kor Thelma irodájában beszélgetünk a Riverside-ról, mielőtt N. N. megérkezik. A következők vannak jelen: Thelma, én, Claire, Margaret Heffernan* és egy idő múlva Catherine Bailey. Különböző megközelítési módokat vitatunk meg, és Margaret mindig kristálytiszán önmaga. Csengetnek, emberek jönnek be, majd mennek ki, nem is látják egymást, nyilván ez a cél, ha nem is tervezetten. N. N. alapvetően azt mondja, a miénk lehet a Riverside, ha támogatás nélkül, névleges bérleti díjért boldogulunk. Ő könyvelő. A színházi történetek (Thelma!) elmennek a füle mellett. Egy ponton olyan, mintha egy láthatatlan varázsüst körül szónéink a terveinket, amikor Ian McKellen megáll az ajtóban. Thelma azonnal megnyeri az ügynek, és majdnem túl sokat mond.

augusztus 10.

Utazás Bécsbe a jelmezpróbára, és már nem is vitatkozom. Pedig kellett volna. Kávés és citromtorta egy híres osztrák vagy bécsi kávézóban.

Vissza Londonba.

augusztus 12.

Meglehetősen váratlan és leleplező riport a Riverside ügyében a *Standard*-ben. Lehet, hogy sikerül megegyezni.

3 órakor Rogerrel és Gilliannel** beszélünk a film forgatókönyvéről. [Dennis] Potter nem szívesen írja át.

augusztus 15.

Egész délután virágágyást készítettem – egyszerű, de hátfájós öröm.

augusztus 16.

7:45 *Gormenghast* – Lyric Színház.

Csodálatos dolgok vannak benne, de nem véletlen, hogy nem olvastam a könyvet. Rajongóknak való.

* Amerikai vállalkozó (1955–).

** Gillian Barge (1940–2003), angol színésznő Frau Mesmer megformálója az 1994-es filmben.

augusztus 17.

Délután 3-kor orvoshoz megyek, mert a biztosítás miatt kivizsgálás kell. Fura, mert pont folyik az orrom. Azt kérdezi, melyik szerepet választanám, ha tehetném. Erre nincs válasz, mert minden a forgatókönyvtől függ.

augusztus 19.

Peter James [színiigazgató] telefonál, szeretne némi megerősítést, mert holnap lesz a Riverside vezetőségi ülése. Fura, hogy nem mondhatok el mindent egy régi barátnak.

augusztus 20.

9:30 Royal Festival Hall Belinda Langgel és Mary Elizabeth Mastrantonióval Steve Reich koncertjén. Szinte félek, hogy valami ezoterikus hülyeség lesz – de kiderül, hogy igazi táplálék a léleknek több szempontból is. Hány zeneműről mondható el, hogy „valóban tisztázta számomra a közel-keleti konfliktust”?

Belinda egy egész listát hozott fejben azokról a dolgokról, amelyekre gondolkodni fog, ha a koncert rossz lesz.

augusztus 21.

8 óra → Lindsay Duncan, Hilton McRae, R. és Robin Ellis,* Caroline Holdaway [tervező] és Fatima[h Namdar, fotós]. Szerintem nagyon jól éreztük magunkat, mert miután rengeteg finom kaját megettünk, sokat beszélgettünk, és egyebek mellett hajnali 3-ig Dylan-dalokat énekeltünk a zongora köré állva.

augusztus 22.

A Caprice-ből kísétálva taxit kerestem, és macska-egér játékot játszottam egy fotóssal, aki nyilvánvalóan „dühös” képet akart csinálni rólam. De csak a „dühös” tarkómat sikerült lekapnia.

augusztus 23.

Dél előtt – William Burdett-Couttsot akarják megtenni a Riverside művészeti vezetőjének. Beszélni akar velem. De jelen pillanatban – amíg a vezetőség a helyén van, miről is...?

* Angol színész (1942–).

Pat O'Connor jön át – megint beszéltem Christopher Hamptonnal a *Carrington*ról, és tényleg nem tudom, megcsináljam-e, vagy ne.

Este 8-kor *Marvin szobája* a Hamstead Színházban Allan Cordanerrel* és Daliával.** Egy újabb amerikai darab, amely ragaszkodik hozzá, hogy az ember *érezzen* valamit. Nem hiszem, hogy dühre és csalódásra gondoltak. Az agyam tökéletesen lezárt az élmény hatására. Alison [Steadman] és több más kiváló színész kompromittálódott a csapnivaló rendezés miatt.

augusztus 24.

Délután 1 órakor terasz, ebéd Diana Hawkinsszal és Sue D'Arcyval a *Mesmer* sajtója miatt. Azt mondják, ez is szükséges. És persze meg-alázó. Nem az ő hibájuk – hogy a színészek árucikkek.

augusztus 30.

Reggel 10 körül nem találok taxit, mert [a Notting Hillen] folyik a karnevál, és lezárások vannak. Kensington Hilton, és a *Mesmer* első próbája... A forgatókönyv problémáit még meg kell oldani, de biztató, hogy Potter milyen gyakran hajszálpontos.

szeptember 1.

9:30 Próba.

Roger legalább tökéletesen világos és érthető. Ha előáll egy probléma, az egész lényén eluralkodik. És a Mayfairrel*** meg a többivel akadnak problémák...

szeptember 2.

8:15 Laura Hampton lakása. Pezsgő és piszkos családi ügyekről szóló történetek. Aztán...

Este 9-kor Norma Heyman [filmproducer]. *A szerelem hullámbosz-szán* partija. Nevek, nevek – Meg Ryan, Nora Ephron, Neil Jordan, Andrew Birkin,**** Michael Caine, Alan Bates, Edna O'Brien, Stephen Frears, Lindsay és Hilton, Jon Robin Baitz.*****

* Angol színész (1950–).

** Dalia Ibelhauptaitė (1967–), litván film- és operarendező.

*** Produkciós iroda.

**** Angol forgatókönyvíró (1945–).

***** Amerikai drámaíró (1961–).

szeptember 5.

2:30 Anya.

Fáradt, és pihenésre van szüksége. De mindig egyensúlyoz. Én megyek Ausztriába – neki új adapter kell a varrógépébe.

6:10 Repülök Bécsbe. Ritka kellemetlen út. Síró baba = feszült anyuka. Részeg angol üzletember = mérges stewardess stb. stb.

szeptember 6.

Délután 1 órakor meghallgatás a „Kebel” néven emlegetett szerepre. A háromból két színész nő jelenik meg, és szemmel láthatóan mindketten megfelelnének az elvárásoknak. Minden résztvevőnek megalázó a helyzet.

2:30 Rátalálok Simon McBurney-re,* Gillian Barge-ra és Richard O’Brienre. Simon barátja, Johannes elvisz egy csodás túrara a bécsi kávéházakba. Azt is elmeséli, amikor hét barátja lett öngyilkos (közülük hárman három egymás utáni temetésen).

szeptember 8.

A *Mesmer* első forgatási napja. Vannak itt szlovákok Pozsonyból és magyarok is. A stáb német–magyar. Hiányzik, hogy én nem tudok gombaságokkal dobálózni. Szerepem a megfigyelésre korlátozódik. Eltekintve a forgatókönyvről kitartóan folyó tárgyalásoktól.

szeptember 11.

A „Lesújtott” című jelenet próbája a többi színésszel. Osztrákok, németek és magyarok. Hála istennek a jelenetet egy jobb helyszínre helyezik át.

Ebéd Johannesszel és Simonnal, majd irány az Annie Leibowitz-kiállítás – mutató, amit csinál, de a telefonkönyve még mutatósabb. Korábbi képei, amelyeken szülők és nagymamák láthatók, sokkal érdekesebbek. Hundertwasser ezzel szemben csodás építész. A múzeum és a lakótömb rendkívüli... Hullámzó szinteket hoz létre, hogy „a lábak dallamát” érzékeltesse.

szeptember 12.

A „Lesújtott” jelenet fő napja. Csetepaté a producerekkel, akik természetesen mindent akarnak semmiért cserébe. Ezúttal az osztrák színés-

* Angol színész (1957–).

szek lázadnak föl (habár a magyarok éhbérért dolgoznak, annyira alacsony az életszínvonal náluk). Érdekes, hogy zsarolással vádolnak meg – kifejtettem, hogy az én fejemre meg már egy tonna erkölcsi zsarolás zúdult annak érdekében, hogy végezzem a munkám (arról már nem is beszélve, hogy mind ez ideig ingyen dolgozom).

Talán úgy tűnik, mintha sötét lenne a hangulat emiatt – de ez nincs így. A fiúk már csak fiúk maradnak – erről van szó.

A munka kimerítő, de elég jó. Gyanítom, hogy az egyik magyar sokunknál, ha nem mindannyiunknál messze jobb. Egy biztos, tökéletesen megoldotta a jelenet nyitányát.

Ebédidőben találkozom Rogerrel, ami kellemetlen emlékeket idéz fel. „Alant nem lehet rendezni” – Howard Davies.*

Vacsora az Iparművészeti Múzeumban. Nyilvánvaló, hogy Roger Spottiswoode és Amanda Ooms** között van valami. Remélem, hogy a munka rendben folyik majd.

szeptember 13.

Csókjelenet.

Nagyon hasonlít egy reklámra – nincs veszély.

És további munka a „Lesújtott” jeleneten. Vannak ebben a csoportban szenzációs színészek – különösen a magyarok között. Az angolok egyszerűen nem úgy néznek ki, mint ők. Szinte át szeretném adni a jelmezem, és azt mondani nekik: Hadd figyeljelek én *titeket!*

Érdekes beszélgetés zajlott R. S. és W. S.-K. közreműködésével. Ők azt mondják: „Nagyszerű! Megvolt ez, ez meg ez.” Mire én: „Igen, de csak a színészek szintjén.” Nem a „koncentrálásunkkal és a tudásunkkal” (benne van a szövegben, az isten szerelmére, soha nem olvassák el?).

szeptember 14.

A délután folyamán nem történik semmi, úgyhogy a csetepaté elkezdhetetlen. Azt akarom, hogy rendezzenek, de ne panaszkodjanak. (Bár, azt hiszem, rémálom lehetek a sok „bizonyosságommal”.)

* Angol színházi rendező (1945–2016). Pályafutása elején dolgozott Alan Rickmannel a Royal Shakespeare Company-nál.

** Svéd színésznő (1964–).

Rima telefonál, hogy elmondja, Harold Innocent* meghalt a hétvégén. Az életem egy darabkája – valahol önzésnek tűnik, de az igazságot, hogy nemrég legalább találkoztunk és beszélünk.

szeptember 15.

Behívnak a szabadnapomra... Vita R. S.-sel, amit még mindig nem értek. A jelenet úgy sikerül, ahogy elképzeltem (többé-kevésbé). Ez azt jelenti, hogy nem azt kapta, amit szeretett volna, vagy hogy igazam volt, de nem fejtettem ki rendesen?

szeptember 16.

Hosszú jelenet – nagyon kell figyelnem. Az időjárás legalább a kedvünkben jár, ha már anyagi szempontból semmi biztató nincs. A nap süt, a szél fúj, és csapó. Egy kicsit tényleg ijesztő. Lehet, hogy Mesmer maga figyel mindent? Én mindenesetre küzdök azért, hogy *ne* tegyem.

szeptember 17.

Utolsó nap Bécsben, egyelőre.

Arra kérnek, hogy írjak Julesről [Wright] a *Vogue*-ba. Nem is tudom. Mire megy ki a játék? Írásban muszáj nagyon őszintének lenni. Miért?

Birgit partija – igazán csodálatos ember minden szempontból. Külsőre, a lelke, az egész mindenség. Csodás ételek. Jó beszélgetések. Egy kicsit olyan érzésem volt, mintha darazsak, szúnyogok, madarak és téglafalak vettek volna körül. De hajnali 2:45-kor értem vissza, szóval, biztos jó volt.

Chris [dízlettervező] azt hitte, 36 éves vagyok. Nem fosztottam meg egy illúziótól.

szeptember 19.

Repülünk Berlinbe. Este 7. Séta a városban... Eltévődünk... Az ilyen napokon mintha furcsán telne az idő. Az ember várja, hogy valahova máshova menjen, és amikor odajut, nem tudja, hol van.

szeptember 21.

Reggeli Amandával, Gilliannel és Wallace Shawnnal,** akivel az előtérben találkoztunk. Wallace-nek ma este lesz a műsora a Berliner

* Angol színész (1933–1993).

** Amerikai színész és író (1943–).

Ensemble-ban. Nehézkesen, lassan fogalmazva beszél Kelet-Európáról, arról, hogy az emberek odamennek hozzá a manhattani utcán, és filmszerepeket ajánlanak neki Amszterdamban, vagy arra kérik, hogy olvasson el egy forgatókönyvet. Mesél arról, mennyire rátör a lelkiismeret-furdalás, ha belép az irodájába, mert 1986 óta hevernek ott forgatókönyvek. Elmondja, hogy ha levelet kell írnia, elmegy, és vesz egy papírlapot, és hogy soha nem tesz semmit, amit előre nem tervez el.

szeptember 22.

Egyike a nehéz napoknak – egy kicsit túl fárasztó, és végtelenül stresszes. Mindig meglep, mennyire könnyen átadom magam ennek az érzésnek ahelyett, hogy küzdenék ellene. A kutya és a papucs esete. Reggel nehéz jelenetek voltak, mert az egyik színésznek nem igazán ment jól, R. S. pedig nem igazán akarta megtanítani neki, mire van szüksége.

Roger azt mondja, Wieland felhívta a londoni megbeszélésről – 23 ügyvéd volt ott, mindet mi fizetjük. Wingate-nek* tetszetek a felvételek. Elégedettek lehetünk, vagy érthető, ha sértőnek érzem, hogy meg akarta nézni őket, és meg is engedték neki?

Vacsora Gillian Barge-dzsal. Ebben a munkában az okozza az egyik legnagyobb örömet, hogy (végre) együtt dolgozhatok vele, és megismerhetem.

szeptember 23.

A mai nap az ördögé. Én is ideges és türelmetlen vagyok. A fáradtság az egyik ok, és a valódi viták hiánya, ezért tudta tovább gerjeszteni Simon ma délután.

A dühöt lokalizálni és láttatni kell.

Időközben a rettegett újságírók, sőt még a stáb sajtósa is állandóan össze akarják hasonlítani az egyik munkát a másikkal. X nehezebb volt, mint Y? Nem, X = X, és Y = Y. Ne legyetek lusták.

Ma dühöngtem. A film másik főszereplője** valamitől elfáradt, úgyhogy hamarabb véget értek a próbák. Ismét semmilyen beszélgetés nincs.

* Roger Wingate a Mayfair Entertainmenttől, a film egyik támogatója.

** Amanda Ooms.

szeptember 24.

És ma is folytatódik. Rendkívüli, ahogy a forgatás, mintha életre kelne, felszippant, magába olvaszt és könnyedén körbetáncol egy hangulatot, különösen olyat, ami két színész között képződik. Nehéz jelenet, a rendező iránti düh nem csillapodik. Ezért azt a döntést hozom, hogy amennyire lehet, kívül maradok mindenben = így tudok egész nap nyugodt maradni a forgatáson.

Nem helyes, ha egy színésznőt porcelánbabaként kezelnek ahelyett, hogy profiként bánnának vele.

De egy jelenetet befejezünk, és próbáljuk a következőt. Nehezen megy. De végül eljutunk valahova. Haladunk.

szeptember 27.

A napot egy lépcső tetején töltöm – ledobom Simont [McBurney-t], vagy lecsúszom a korlátot (és elszakítom a nadrágomat).

10 óra Gillian későn végzett, és korán hívják be. Beszélnem kell valakivel. Ez rabszolgaság (kizsákmányolás). Vacsora Gilliannal és Jan Rubessel,* aki cseh, elbűvölő, és szereti a disznó vicceket.

szeptember 28.

Szinte egész nap szabad vagyok. Végigsétálok a Kurfürstendammon, és veszek egy cipőt (rosszat), majd a Savignyplatzon egy másikat (jót). Veszek egy kiegészítőt a villanyborotvámhoz, és németül beszélek közben. Lefényképezek egy hontalan nőt, aki egy csomó, nejlonzacs-kóba csomagolt szemét mellett ül (nem az ő szemete)...

Gillian hívott, amikor visszaért a forgatásról – rendeltünk valamit a szobaszerviztől, és a szobámban üldögélve Stratfordról és a stratfordiakról beszélgettünk. (Elmeséli, hogy nem volt képes lebetűzni az Oidipusz szót egy P. Brook-próbán.)

szeptember 29.

Azt hiszem, ez egy viszonylag vidám forgatási nap volt.

Amanda írt levelet – szívből jövő szavak. Gyors, de őszinte válasz.

Munka után a Paris bár. Gillian, Tom, Roger, Amanda, Simon.

* Cseh–kanadai operaénekes és színész (1919–2009).

1. Nehéz napok következnek a forgatókönyv szerint. 2. Az emberek között különböző erők működnek, amikből kitelne egy minisorozat. Vagy egy Feydeau-féle komédia.

október 1.

Végül jól megy a munka a forgatáson, de a szőnyeg véres. Verekedtem, rúgkapáltam és kiabáltam – vagy inkább csak valamiféle delejes erő csinálta mindezt helyettem – amiatti tiltakozásként (*remélem*), hogy arra kértek minket, gondoskodjunk róla, hogy „működjön” egy effektus. Nem tudom, kinek van igaza, és kinek nincs. Nehéz eset vagyok. Nem beszélek sokat, és indulatos tudok lenni. Mások meg fegyelmetlenek, érzelműek és hatásvadászok. De a végén mégis kapunk valami elfogadhatót.

október 2.

Hosszú, nehéz nap. A jelenetet egy világítási trükk köré építették. Jobb, ha nem is mondok többet.

Amikor megérkeztem a forgatásra, bejelentettem, hogy ma marionettbábu vagyok. Nagyon-nagyon jól fogok viselkedni. Ironikus nevetés.

október 3.

Szabadnap.

Gilliannel és Tommal elmentünk megnézni a *Zongoraleckét* a Xenonban. A feléig azt gondoltam, hogy egy kicsit túlságosan is pontosan, szenvtelenül tolmácsolják a forgatókönyvet. De valahogy mégis bejött. Holly Hunter csodálatos. Mind azok. Ihletet adott, és (jelenleg) elégtétel is. Irigylem Tom ártatlanságát, amiért utána sírt az utcán.

október 4.

Este 7-kor felveszem a jegyeket a fél 8-as előadásra: *Gépnarancs* a Volksbühnében. Látom, hol lehetnék szörszálhasogató, de lenyűgöző a darab. A hangulat feszült a színházban, a színészek gyakran fizikailag is veszélyben vannak. Többvödörnyi vér, liszt, víz, akármi hullik alá időről időre. Jól látható a keletnémet árulás miatti düh.

Mi az ördögöt csinálnának ezek vajon a *Lear királlyal* vagy az *Otelloval*?

október 5.

Ennek a filmnek „Mismásolás” is lehetne a címe. Ki az isten mond itt igazat??

Folytatódik a jó munka. Ahogy a susmus is. És már *annyira* fáraszt.

Interjú a *Cinema* magazinnak – alaposan próbára tesznek a válaszok...

október 6.

Egész nap a tükör előtt ülök. Akárhogy bámulom is az arcom ilyen körülmények között, soha nem látom azt a borzalmat, amit a fotósoknak sikerül elkapnia. Hogy fogjuk ezt eltüntetni? Végigsimítom a vonásaimat, keresem a gödröket, a lyukakat és azokat a vonalakat, amelyek megtörik a simaságot...

A nap végén hisztizés – kénytelen vagyok próba nélkül eljátszani egy jelenetet, aztán inkább csak engedek az ösztöneimnek, mint ki dolgozom.

október 7.

Mellettünk a *Végtelen történetet* forgatják – milyen ironikus!

Este 6-kor berlini búcsúbuli.

Jó újra táncolni.

Úgy tűnik, ma rövid mondatokban működöm.

október 9.

Beszéltem Rimával, isten áldja, mindig meg tud nevetetni.

október 10.

8:15 *Az utolsó akcióhős.*

Úgy mentem oda, hogy nem fogok mindenbe belekötni, de ez egy bűn rossz film...

október 11.

Néha annyira kötődik az ember érzelmileg egy munkához, hogy a kötődés hosszú ideig nem múlik el. Aztán a teljes bénulás következik. Egyfajta idegkimerülés.

Elmentem egy boltba, megkávéztam, üldögéltem a szaunában, beszéltem vagy inkább hallgattam pár embert telefonon – mindenki defenzív, mindenki rejtegeti a saját hazugságait.

október 13.

8:15-kor jönnek értem. 9:50-kor repülök Bécsbe, majd kocsival megyek Magyarországra, Sopronba.

Az új helyzet miatti örömet beárnyékolják a munkához kapcsolódó feszültségek és bizonytalanságok – minden napra jut egy új pénzügyi dráma. Megtudom-e valaha a mélyben rejlő igazságot? De a város csodálatos, személytelen szépsége lenyűgöz. Tudja, hogy öröktől fogva itt állt, elviseli a 20. századot, a rá jellemző kamaszokkal, hátizsákokkal és farmerokkal együtt. Miután egykor szaténban járt, és annyi masnit látott.

A snooker vicces volt. Miss O. minden szinten úszkál az önzésben. Mit ér a szabadság és a személyiség, ha alig van kíváncsiság?

Az utcák csendesek. A csövek furcsa hangokat adnak ki a szállodában. Egy kutya ugat. Fúj a szél. Hajnali 2 óra, és én teljesen éber vagyok. Miért kell idióta csatákat vívnom szállodai szobák miatt?

október 14.

Roszkor vagyok rossz helyen, és azt a jelenetet, amit egyben kellene megcsinálni, két részletben sikerül felvenni.

Továbbra sincsenek válaszok, nincs bizonyosság. És ma ennivaló sincs. A város továbbra is gyönyörű, a szálloda – különösen a fürdőszoba – a nagymamámnál tett látogatásaimat idézi fel. Akkoriban persze nem voltak összeillő törülközők. A többiek közül páran nem ilyen szerencsések. El kellett menniük cipőt venni, amit a zuhanyzóban hordhatnak.

Mi az ördögről szól ez az év? Arról, hogy rendezni kellene? A büntetés lassan kezd elszakadni a bűncselekménytől.

október 15.

Hintós jelenet egy kocsissal, aki ma tanult meg hajtani...

Voltak fergetegesen vidám percek is. Ebéd egy pizzázóban 18. századi jelmezekben.

október 16.

Floccs! A nap nagy részét arccal a sárban töltöm. Furcsa módja a pihenésnek.

október 17.

Igazi vasárnap Sopronban. Csendes utcák, templomharangok. Nem mentem el a kirándulásra – de nagyon jól nevelt voltam és jól dolgoztam. És elsétáltam a temetőbe. Nagyon megható hely – itt a család a minden. A szegényebbeknek egyszerű, fából készített kereszt jut, ami épp annyira megindító, mint a gránittömbök. Sok nőt láttam. Virágokat ültettek, takarították a sírokat, ápolták az emlékeiket.

október 18.

Esik. Esik. Esik.

Hideg van. Hideg van. Hideg van.

Kocsik, jéghideg kezek, darus felvételek.

Hideg banánleves az ebéd.

Rövidebbek a napok, hamarabb sötétedik. 6:30-kor megyek haza.

október 19.

Caroline Holdaway és én eljártsszuk a báljelenetet. Hajnali 3-kor felébredtem, és fél 6-ig vissza se aludtam, amikor is jöttek értem. Az agy és a száj nem voltak ma jó barátságban. És még esett is. A kocsik dudáltak, az emberek beszéltek. De azért megcsináltuk – Caroline végig kifogástalanul viselkedett, és megtartotta a humorérzékét. Én nem annyira.

Befut Catherine [Bailey] és a BBC [*Late Show*] csapata. Fura dolog barátok közt elvegyülni, és közben így dolgozni. Különleges fegyelmet, de különleges kéréseket is jelent egyszerre.

Az egész bagázs elmegy a Forumba, aztán a Biliárd klubba. Beszéltem Rogerrel – elképesztő, milyen önző vagyok munka közben –, Elemérnek* is megvan erre a hétre a maga története. Másoknak pedig a gyenge pontja. Honnan a fenéből veszem ezt a felháborító magabiztosságot?

október 20.

Azon gondolkodom, mit mondhatnék az *Omnibus*ról/bármilyen másról. A brit színház (színházi intézményrendszer) megfeneklett a proscénium mögött. Az esetek többségében képzetlen, okoskodó fiatal rendezők kezében van, akik tele vannak ambícióval, de se szívük, se el-

* Ragályi Elemér (1939–2023), operatőr.

képzelésük, és akár felfogják, akár nem, a színészek és a díszlettervezők viszik sikerre a dolgokat. Csak prekonceptiók mentén választanak szereplőket, ezért a színész nem találkozik valódi kihívással, mert a munkája már a kezdetektől megjósolható. Ez mindenhol így van. Boldogan felvenném a kesztyűt, ha lenne, aki odadobná élém. Kevés ember áll készen arra, hogy igazán fontos kérdéseket tegyen fel nekünk (színészeknek) a nélkül a bizonyosság nélkül, hogy már előre tudja a választ.

október 21.

A mai nap olyan, mint egy cirkusz. A média miatt.

1. David Nicholson a *The Timestől* – megnyerő kérdező – a pupillái különböző méretűek – igazából a vallási mániát akarja befeketíteni.
2. Murray H. – fotózott. (A képek unalmasak.) Nota bene! – Snowdon.
3. Valaki a *Sight and Sound* magazintól kutakodik.
4. A stáb hajtóvadászaton.

Eljátsszuk a jelenetet.

Hangos szóváltás kerekedik abból, hogy a statiszták zsömlét kapnak ebédre. Este már rendes kaját adnak.

október 22.

Egy amolyan letudós nap, amit Amanda boldogtalansága és fáradtsága árnyal – Blanche DuBois alakja felrémlik a ködös távolban.

A BBC 2 stábja csak forgat és forgat. Hajnali 2-ig, amikor is visszamentünk a biliárdterembe.

október 23.

A Hilton és a Filmbál.

Rettenetes. Az ilyesmi mindig az, kivéve, ha csak úgy nézelődik az ember. Megtaláltam David Thewlist, és találkoztam Julie Brownnal* (*Középor*). Oázis egy nagyon zajos sivatagban.

Ha valaki kéreti magát, az jól begyakorlott ártatlanság. Úgy gondolom, jobb, mint belebonyolódni. Egy rémséges nővel mindenképp.

* Amerikai színésznő (1958–).

október 24.

A hátam borzasztóan fáj. A felhalmozódó feszültségben töltött hét nyomai végül felszínre törnek.

október 25.

Miért álmodtam arról, hogy szombati munkát szerzek magamnak a Woolworth's szupermarketnél?

október 26.

Beütött a dívafaktor. De nem a magyar színésznőknél. Ismét köszönjük a Nyugatnak. A magyarok először teljesítenek. Bármilyen szervezetlen és időrabló is a folyamat.

Később már mind pihenünk a Forumban – *csodálatos* gulyásvacsora, majd egy furcsa éjszakai mulatóban (hat vendég és egy UV-bikini lány) az egész kijön. Tényleg soha nem beszéltek velük (viszont hatalmas akadályokat állítottak fel, és idegeskedtek egy kicsit – ami amúgy nem jellemző a magyaroknál). De az egész alapvetően a színészek iránti bizalomról szól, meg arról, hogy nyitott lehessen az ember – csupa régi téma. Roger valahogy támadásnak fogja fel. Aztán azt mondja: „Ma este tanultam valamit.” *Dühítő*, de rendkívüli a nyitottsága.

október 27.

Aztán az ember rájön, hogy a másik semmire sem emlékszik az előző estéből.

Virágosó, búcsúzkodás. A virágokat bedobom a kisbuszuk hátuljába. Sok-sok ölelés, puszik – azok a nők fantasztikusak voltak, és egyben lehetetlenek is. Az egyik pillanatban átlényegülnek, a másokban a sminkjüket követelik. „Das ist unmöglich!!”*

november 5.

Az utolsó jelenet felvétele rémálommá válik. Megint csak semmi haladás.

A kitarás és a koncentráció utolsó morzsáit keresgélem.

* „Az lehetetlen!”

Ez a stáb fantasztikus. Micsoda nyugalom és támogatás! Reggel 6:30-ra kis csapat leszünk, és a szobát betöltik a megnevezhetetlen érzelmek. ENNYI, és Mesmer nem szólal meg többé.

november 8.

A forgatás utolsó napja. Keserédes.

Leültem, és megpróbáltam belélegezni az egészszet. Beszéltem egy kicsit, elfelejtettem felállni, és elfelejtettem a tolmácsolást is – valószínűleg túl rövidre sikeredett.

Rettenetesen megható volt, hogy a stáb minden tagja adott Aman-dának virágot. Én a fehér márványlépcső tetején álltam, miközben ők legyezőszerűen helyezkedtek el odalent. Néha olyan közel érzem magam ahhoz a lányhoz.

Viszlát. Puszik. Ölelések. Az emberek feltekerik a vezetőkeket. Le-csavarják a lámpákat. Bepakolnak. Puszik. Becsapódó ajtók.

november 9.

Este 6:40-kor indul a repülő Londonba. Most úgy érzem magam, mintha évezredek óta távol lettem volna.

november 10.

...Chelsea-be, a Westminster kórházba megyek, hogy lássam a leg-újabb jövevényt, Ruby harmadik gyermekét. Nehéz elhinni, de meg-csinálta. És most (az a gyerek, akit el akart árvereztetni) itt van, és szopik. A szoba tele van virággal – valami groteszk ott rejtőzik Joan Collins orchideás világából a sarokban. Vittem neki egy kész csirkét. Rávetette magát.

november 11.

PÁRIZS.

Gyönyörűsége nap. Ragyogó, kék égbolt és tiszta, erős napfény. Ki-megyek Versailles-ba – sokat harcoltam, hogy ez a jelenet benne maradjon a filmben. Furcsa látni, hogy Beatie* közeledik felénk, mint Marie Antoinette, teljes pompában. Roger dühöng/duzzog. Soha nem akarta, hogy francia színész játssza Lajost – Serge-nek [Ridoux] tényleg erős akcentusa van. Roger eltöri a BBC kamerájá-

* Beatie Edney (1962–), angol színésznő.

nak a lencsevédőjét... A jelenetet egy csomó turista nézi végig, a háttérben ágyúk dörögnek... A késő délutáni napfény különös hangulatot áraszt, majd beköltözünk a L'Abbaye hotelba... Elmegyek Roniért* és Isabelle H[uppert]ért, hogy velünk vacsorázzanak... Kellemes este. A végén vitatkozunk Rogerrel a szereppel, a munkamódszereimmel és azzal kapcsolatban, vajon szexeltek-e stb. stb.

november 12.

Újabb gyönyörű nap. Egy kicsit zűrös vagyok, nem tudok koncentrálni. Sétálgatok, ruhákat veszek Rimának... Eszem egy szendvicset. Visszamegyek a szállodába, aztán következik egy hosszú, kimerítő út a repülőtérre – majdnem lekésem a gépet.

november 17.

3 körül Royal Court Színház gyártási megbeszélés. Sokat tanulok abból, hogy hallgatom ezeket az embereket. A színészek mintha a West End vágóhídján lennének húsdarabok. A legfőbb témák – a befektetők (nagyjából ugyanazok, akik jelen vannak), a projekt, a kockázatok. Hm. Ez a Royal Court.

november 18.

6:45 Planet Hollywood – Juliet játszik David Bailey filmjében [*Who Dealt?*]. Bailey igazán megnyerő, még akkor is, amikor a film gyengélkedik. Szeretnék egyszer dolgozni vele. Tisztára dilis.

november 19.

11 körül Uzsonnaszalon a Waldorfban William Burdett-Couttsszal, Thelmával és Catherine Bailey-vel. Kifejezetten úgy éreztem, hogy nem vagyok képes beszélni, mert tökéletesen elfogadhatatlan hozzáállást láttam. Minden negatív – semmilyen ajánlat nincs, csak a mi befektetett munkánkra várnak. Miért tennénk bele energiát?

november 21.

3 körül megpróbáltam megnézni a *Napok romjai* című filmet. Elfogytak a jegyek. Helyette egy kellemes órát töltöttem nézelődéssel a Waterstone-ban.

* Ronald Chamah (1951–), libanoni rendező és felesége, Isabelle Huppert (1953–).

november 23.

A Victoria Palace-be megyünk egy művészeti felvonulásra, majd a Parmenthez, hogy lobbizzunk. A hidegben ácsorgunk Ken Cranhammel,* Sylvestra Le Touzelle,** Stephen Daldryval és Harriet Walterrel. A kamerák pásztázzák az embereket, a *Sun* úgy tesz, mintha a *Guardian* lenne. Gordon Brown kijön és köszön. Bemegyünk. Miért is nem jöttem már ide korábban? Egy fehér csokornyakkendő ember odaad egy zöld színű nyomtatványt, amit ki kell töltenünk. Egy bizottsági szoba felé indulunk. Dennis Skinner beszél hozzánk – zseniálisan. Az én képviselőm nem elérhető.

Este 7 Nemzeti Színház – *Machinal*... Egy egyszerre érdekes és unalmas darab kiváló rendezése, Fifi a porondmester. Van benne pár rész, amelyet legjobb munkái egyikének neveznék – és pár olyan is, amit targoncával sem lehetett volna felemelni a lapról.

11 → Sandra és Michael Kamen.*** Sok sztárt láttam – Annie Lennoxot, George Harrisonot, Eric Claptont. Volt élő zene is. Rábíztam Rubyra, hogy információt szerezzen Pattie Boydtól...

november 28.

7:30 Royal Court – Max Stafford Clark elmegy. Jól szervezett, Richard Wilson és Pam Ferris nagyszerű munkát végzett. Tele van jó dolgokkal, különösen Lesley Sharp**** monológja a *Road* (Út) című filmből. De jó Gary Oldmant színpadon látni!

Utána elkerülhetetlen találkozó Jules Wrighttal, aki talán érthető módon egy kicsit őrülnék tűnik.

november 29.

Megyek a Savoyba – kamerák, narancsos pezsgő, Tim Spall (hála istennek). Eszem egy keveset, merészen iszom egy kis fehérbort, a deszszeret elolvad. Felrobban a generátor. Várni, várni. Miriam Margolyes zsidó vicceket mesél. Beszéd – olyan csend van, hogy az ember a bőrére érzi a nemtetszést. Elmenekülök.

* Kenneth Cranham (1944–), skót színész.

** Brit színésznő (1958–).

*** Amerikai zeneszerző (1948–2003) és felesége, Sandra Keenan-Kamen.

**** Angol színész (1960–).

december 3.

12:45 Indulás Berlinbe – Felix-díj.

A gépen David Puttnam és Jeremy Thomas [filmproducer] is ott van. David megmutatja a beszédét. Észre kell venni a lehetőségeket = az emberek azért mentek el a *Jurassic Parkra*, mert akartak = ne csináljunk olyan művészfilmeket, amik nem érnek el a közönséghez. Amikor *azzal* érveltem, hogy a művész hallathassa a saját hangját, süket fülekre találtam. Mondtam neki, hogy készüljön a kifütyülésre.

Este 9 óra – üzeneteket kapok, amelyeket nem értek. A Florianban vacsorázom Wielanddel – nagy a szíve és gyorsan pörög a nyelve. Átmegyünk a Mirror Tentbe – egy vicces trió lép fel. Távozáskor összefutunk Denis Stauntonnal és barátaival, többek között Michael Radcliffe-fel. Betérünk az utca túloldalán lévő bárba egy tequilára. Mindenféléről beszélgetünk: Burgessről, Vidalról, Volksbühnéről, Steinről, a *Faustról*, Schillerről, Baalról, sőt még Doris Dayról is.

december 4.

Az ünnepség olyan volt, mint mindig, soha véget nem érő. Minél többet jár az ember ilyen helyekre, annál nevetségesebb az egész. A győzteseknek persze nem, gondolom – alapvető ösztön, amely mindig megjelenik, ha alkalom van rá.

Ahogy más ösztönök is, a józan ésszel szembemenve. Az embert egy jól megfontolt „nem”-nek kellene irányítania, de az ördögi „igen” löki tovább, előre. Evésben, ivásban, szexben.

Hajnali 4 – újra a Florianban, forog körülöttem minden, ahogy korábban Antonioni, Wim Wenders, Louis Malle, J.-J. Armand, [Volker] Schlöndorff, Frears stb. stb. is. Otto Sander* – új barát.

december 6.

6:45 Anya, Pat és Michael taxival érkezik, együtt megyünk a Prince Edward Színházba. *Crazy for You* (Megőrülök érted). Születésnap van, ostoba cselekmény, csodálatos koreográfia, végtelenül leleményes és egyáltalán nem giccses. Persze egy kicsit olyan, mint a kínai kaja.

* Német színész (1941–2013).

december 9.

Ki tudná megírni a mai nap forgatókönyvét?

11:30 Graham Wood érkezik, fényképeket akar készíteni a *The Times*-nak. Elbizonytalanodom a képekkel kapcsolatban. Az ember néha bizakodik a folyamatokban, máskor meg nem.

Ruby is befut – de rosszul sül el. Beszélek, és reménykedem, hogy fel tudom állítani a tekebábukat anélkül, hogy mindet letarolná.

Emma Thompson telefonál – részt vennék-e egy jótékonyági előadáson? R[obert] Lindsay beteg. A walesi herceg. Oké.

8 óra St. James-palota, nyakkendőben. Próba a taxiban. Csak átfutom igazából. Meg kell csinálni. Magabiztosan. A walesi herceg jó arc szerintem. Rengeteg kísérgetés, engem végül betereltek valahova, ahol találkozhattam ő királyi felségével. Utálatos dolog.

Savoy Grill Emmával. Könnyű, élvezetes étel egy könnyű, élvezetes emberrel. Sokat káromkodik. Sokat nevetünk.

december 11.

1:30 Madeleine [Ruby lánya] partija. Smartiest taposnak a szőnyegbe. A papírkalapokat leverik az apró fejekről. Vita azon, ki fújja el a gyertyákat. A felnőttek egy kis asztal körül állva nézik az első bulis gyerekeket, és a sajátjukra emlékeznek. Sok-sok könny és hiszti, és sok-sok nevetés.

december 13.

És most a fasiszták Oroszországban vannak.

Miközben minden kaotikus, én karácsonyi bevásárlást tartok Rubyval. Ő a mobilján csacsog, a Viktória és Albert Múzeum kiállításait nézegeti, fülbevalókat próbál, visszateszi őket, vesz egy Noddy játékot John Simpsonnak, aggódik a felszolgálati díj miatt, nézegeti a kirakatokat vezetés közben, ebéd alatt pedig rádöbben a valóságra. Beszélünk arról is, hogy a világ depresszióba süllyedt.

Délután képeslapírás. Furcsa tevékenység, körülbelül 150 van belőlük, igazi üzenetre nincs idő.

december 17.

Reggel 8 óra – különleges küldemény érkezik a Buckingham-palotából. Oké. De miért reggel 8-kor? (A walesi herceg köszönetet mond.)

december 25.

A karácsony reggele mindig is a kedvencem volt. A nyugalom, a kávé-
illat, az ajándékok, a csendes utcák.

12 körül Anya, Michael, Sheila, John, Sarah és Amy* jön át, és kez-
detét veszi a pulykapánik. A hőmérsékletet fel-le csavargatják, és végül
a madár három és fél óra alatt megsül az eredetileg tervezett 5 óra he-
lyett. A pulykapánikot felváltja a krumplipánik. A zöldségpánik
csendben várakozik a sarokban.

Valahogy végül minden az asztalra kerül (kivéve a tökéletesen fele-
désbe merült töltelék), mindent behabzsolunk. És kezdődik az aján-
dézozási pánik. Jó lesz? Tetszeni fog? Igen. És még egyszer igen.

Társasjáték. Zaj. A *Morecambe and Wise Show* is lemegy.

december 27.

A központi fűtés totálisan becsődöl. A telefonkönyvből szerzünk egy
szerelőt.

december 30.

3 órát aludtam. Taxi visz minket a Gatwickre, csigalassúsággal. Jól jön,
hogy első osztályra tesznek minket az antiguai járaton. Tudnom kel-
lett volna, hogy lesz még ennek böjtje.

Ezt a bejegyzést az antiguai repülőtér egyik éttermében írom. A já-
ratunkat túlfoglalták: egy csapat nyugat-indiai nyugdíjas mindenre el-
szántan ült a helyén. Úgyhogy most a csomagjainkkal együtt elment
a gép. „Ez teljesen elfogadhatatlan!”, „Nem, nem akarok Antiguán
maradni ma éjszaka!”. Végül az este 7-kor induló járatral repülünk
St. Kittsre..., majd bezsúfolódunk egy hatülées gépbe a Nevisig tartó,
tízperces útra. A szálloda medencéje mellett vacsorázunk. Sok-sok
amerikai és bambusz.

A gépen megnéztem a *Célkeresztben* című filmet. Hihetetlen *Drá-
gán add az életed!*-koppintás. Ellenségek telefonon beszélnek egymás-
sal, valaki kiesik a felhőkarcolóból stb. stb.

* Michael A. R. öccse, Sheila a nővérük, John az ő férje. Sarah a bátyjuk, David
legidősebb lánya. Amy pedig Sheila és John egyik lánya a kettőből.

◉ ◉ ◉ 1993 ◉ ◉ ◉

december 31.

Felfedezzük Nevist. Körbekocsikázunk a szigeten. A délutánt egy nyugágóban töltöm. Forgatókönyv. Szundikálás. Kóla. 7:30-kor pezsgő a Nagy Házban... Az év végére úgy érzem magam, mintha néma töltelek lennék egy szendvicsben.